

Драган Д. Јаковљевић^[1]

Универзитет Црне Горе,
Филозофски факултет
Никшић (Црна Гора)

УДК 316.663:32(497.11)"1990/..."(049.32)
929(497.11)(049.32)
Приказ
Примљен: 22.5.2025.
Прихваћен: 2.7.2025.
doi: 10.5937/napredak6-59015

Уметност, наука и политика

Зоран Аврамовић

СРПСКИ УМЕТНИЦИ И НАУЧНИЦИ У ПОЛИТИЦИ

Фото: Зоран Аврамовић

Зоран Аврамовић: *Српски уметници и научници у политици*, ИК Ф. Вишњић, Београд 2024, 250 стр.

Најновија књига нашег познатог интелектуалца и политичког делатника Зорана Аврамовића доноси разноврсне прилоге разврстане у две целине: „Српски уметници у политици“ и „Српски научници и професори самоуправљају у политици“ – уз „Завршну реч“ и пропратну белешку о аутору, заокружену списком његових публикација. Главнина његових досадашњих радова спада у социологију културе и књижевности, те социологију образовања и политике. Нека од његових разматрања уједно се могу сматрати саприпадним социологији

[1] jakobssohn@yahoo.com

знања, као што то бива видљиво и у овом издању. Тако аутор истиче као заслугу једног од класика социологије знања Карла Манхајма што је „осветлио елемент ирационалности који суштински егзистира у политици“, при чему „правац мишљења у политици одређују често и несвесне колективне акције или жељене представе које прикривају делове стварности“. Ова и од аутора прихваћена теза могла би се пак утолико сматрати једностраном, што политичко мишљење може бити такође и рационално одређено, превасходно у смислу „циљ–средство–рационалности“, с тим што се вредносне премисе од којих оно полази дају проблематизовати. Штавише, оне се неретко исказују и као тешко прихватљиве, што бива видљиво и у Аврамовићевим конкретним запажањима која се провлаче кроз ову књигу.

Од теза знаменитих социолога ова књига узима у обзир гледишта М. Вебера, Т. Б. Ботомора, К. Манхајма, Р. Милса, а од политиколога А. Токвила, Џ. Кина, С. Вудворта. С правом се он најшире задржава на класичним схватањима Макса Вебера о природи науке, те о „политици као позиву“. Почетно питање аутора гласи „како српски уметници и научници, професори, политички ангажовани мисле и колективно делују“ у раздобљу од 1990 до 2024. године. Ту је на делу „интелектуализирана политика“, чија је особеност у томе што уметник, научник и професор покривају своје јавно деловање ауторитетом струке, „чиме се добија привид ауторитета у јавном пољу друштва“.

За књижевнике аутор утврђује да су улазили у јавни живот на два начина – садржајем својих

уметничких дела и сопственим друштвено-политичким ангажовањем, при чему „неке вредности, интереси и потребе мотивишу уметника да се меша у политику, разуме се сваког уметника на посебан начин“. Аутор у том контексту помиње најпре Црњанског, Ћосића, Андрића, али онда и Видосава Стевановића, Бору Ћосића, Драгана Великића, Љубомира Симовића, Светислава Басару, Милисаву Савића, Душана Ковачевића... У даљим разматрањима он се посебно усредсређује на политичке ангажмане наших уметника у време ратног разбијања СФРЈ и страдања српског народа 1990–2000. и касније. Притом се показало да постоје дубоке идеолошко-политичке разлике међу српским књижевницима. Они нису били вођени „практичном мудрошћу, већ доживљајем, утиском, лаким и тешким речима и брзим искључивим ставом“. Реч је о оном начину сазнавања стварности коју је Освалд Шпенглер означио као „доживљајно знање“ о друштву и човеку чији су корени у осећањима, интуицији и вољи. Своја запажања аутор употпуњује анализом деловања српских музичких и ликовних уметника, филмских и позоришних редитеља и глумаца документовано приказујући њихов уметнички и грађански ангажман. Као и у случају књижевника, излагање је и овде индивидуализовано навођењем имена ове врсте уметника, њихових изјава и начина поступања.

Други део подузетих анализа тиче се српских научника и професора. Он примећује, да „учешће научника у политици не гарантује нити боља политичка решења нити прагматски успех“. И поставља питање „како објаснити да немали број српских научника

Аутор књиге „Српски уметници и научници у политици“ проф. др Зоран Аврамовић и политички филозоф Драгољуб Којчић на промоцији књиге, Кућа краља Петра Првог, Београд, новембар 2024. године.

Фото: приватна архива

посматрача када искораче у стварност нетачно опажају чињенице, ослањају се на утисак, а не на разлоге и узроке, осећајно разумевају друштвене процесе, користе несадржајне појмове, из тачних премиса извлаче по-

грешне закључке“. Констатује се помањкање одговорности за јавни наступ „професора и научника у кабинетима“ који не располажу знањем о практичном животу и политичкој вештини, или пак „несвесно допуштају личној нетрпељивости и мржњи да овладају разумом“. Аутор подсећа, да су Шелер и Парето утврдили да нагони, осећања, хтења и интереси учествују у знању о друштву и политици, што се очитује и у деловању наших научника и професора. Међу њима Аврамовић посебно издваја Весну Пешић, Чедомира Чупића, Николу Самарцића, Владимира Гоатија, Божицара Јакшића... Средишњи дефицит у њиховом деловању аутор утврђује речима да је мало примера у европској политичкој култури „да политички актери не поштују права сопственог народа и да се више залажу за интересе других“, што онда води ка самопонижавању и непоштовању сопствене нације и државе.

Аврамовић насупрот томе истиче: „Укључен у политичке борбе, научник, уколико је научник, неће напустити идеал истинитог знања у измењеним друштвеним околностима“. Притом, примећује да друштвене науке треба да „(1) анализују јавне догађаје и процесе, (2) да уочавају структуралне тенденције друштвеног живота, (3) да указују на последице јавних одлука“. Једно јасно и смислено одређење, којем би се мало шта могло додати.

Најзад, аутор се осврће и на самоуправљачко поимање универзитета и његове аутономије. Његова централна теза гласи: „У Србији је на делу већ 70. година самоуправна организација универзитета, а то значи да је оснивач држава

искључена из управних функција факултета и универзитета. Таква позиција универзитета нема спољну контролу законитости и професионалне етике; све је дато професорима и студентима, а дужност је државе да обезбеђује материјална средства“, што онда може водити „политичкој инструментализацији“ факултета и института. То је једна релевантна и промишљања вредна теза, која управо у садашњим друштвено-политичким условима има посебну актуелност.

Као и његови ранији радови, и овај читије јасан критичко-политички став аутора, конкретна запажања и оцене с којима се не мора

бити сагласан у сваком детаљу, али који су у више погледа подстицајни, те исказују једну респектабилну отвореност. Укупна разматрања у овом пажње вредном издању стоје у знаку своједобног истицања чувеног југословенског етичара Милана Кангрге, да интелектуалац који ћути о важним отвореним питањима друштва заправо није интелектуалац. Ова књига осим теоријске има и документациону вредност, наиме у оквирима једног фактографског регистравања ставова и ангажмана српских уметника, научника и професора у периоду од деведесетих година до данас. Тим више, завређује пажњу шире јавности.

References / Литература

Avramović, Z. (2024). *Serbian Artists and Scientists in Politics*. Beograd: IK Filip Višnjić [In Serbian]